

Prawo do poufności pacjenta w zawodzie ratownik medyczny

Patient confidentiality in the profession of a paramedic

Słowa kluczowe: ratownik medyczny, zawód, tajemnica zawodowa, prawa pacjenta, prawo do tajemnicy informacji.

Streszczenie. W artykule przeanalizowano i zbadano relacje pomiędzy wykonywaniem zadań zawodowych przez ratownika medycznego a prawem pacjenta do poufności medycznej. Celem analizy i badań jest szeroko pojęta edukacja osób należących do zawodu ratownik medyczny, a także przybliżenie obowiązków, jakie nakłada na nie prawo polskie. Zastosowano metody badawcze: analiza dokumentów, analiza indywidualnych przypadków, obserwacja i wywiad. Ukazano przykłady sytuacji, w których ratownik medyczny może osiąść informacje intymne o pacjencie. Wymieniono i opisano zdarzenia wyłączenia obowiązku zachowania tajemnicy informacji. Wyszczególniono okoliczności, w których ratownik medyczny informuje osoby trzecie o stanie zdrowia pacjenta bez jego wiedzy, a także z jego wiedzą i wyjaśniono okoliczności konieczności takiego postępowania. Zauważono, iż jest wiele regulacji w stosunku do ratownika medycznego, dotyczących obowiązku zachowania poufności medycznej, jednak są one umieszczone w różnych aktach oraz nie są kompletne. Stwierdzono, iż ratownik medyczny ma bezwzględny obowiązek do zachowania tajemnicy informacji związanych z pacjentem, o których dowiedział się, wykonując czynności zawodowe.

Key words: medical rescue worker, law, patient's rights, right to confidential information, professional secrecy.

Abstract. The article presents the relationship between the performance of professional tasks by a medical rescue worker and the patient's right to medical confidential documentation. The objective of the article is to educate people on performing the profession of medical rescue workers as well as the presentation of their duties indicated by Polish law. Research methods used: document analysis, individual case analysis, observation and interview. It was shown a multitude of situations in which a medical rescue worker can acquire confidential information about a patient. Events which exclude the obligation of confidentiality have been listed and described. Situations, in which it is not necessary to preserve the secrets of information, were listed. Moreover, the author listed situations in which a third-party is informed by a medical rescue worker about the patient's state of health without his knowledge, as well as with his knowledge and the conditions of such behaviour were explained. The author underlined that there are many regulations on the confidentiality, which concern the medical rescue worker profession, but they are included in various legal acts or they are not complete. It was found that a medical rescue worker is absolutely obliged to keep confidential information related to the patient, which were acquired while performing professional tasks.

Wprowadzenie. Badanie zawodu ratownik medyczny wymaga umiejscowienia go w Polskiej Ramie Kwalifikacji, zestawienia i oceny zadań zawodowych zawartych w informacji o zawodzie i standardzie kwalifikacji/kompetencji zawodowych oraz analizy prawa pacjenta do poufności medycznej.

Wykonywanie zawodu ratownik medyczny powinno respektować wszystkie prawa pacjenta, a szczególnie prawa do poufności medycznej oraz prawa poszanowania autonomii woli pacjenta. Ratownik medyczny zobligowany jest również do ochrony prywatności danych osobowych pacjentów zgodnie z Unijnym Rozporządzeniem o Ochronie Danych Osobowych RODO (EU. 2016/679; Dz. U. 2018 poz. 1000), według którego może z nich korzystać wyłącznie do celów związanych z realizacją świadczeń opieki zdrowotnej. Będzie ich również używał w ramach wykonywania obowiązków wynikających z odrębnych przepisów związanych z tymi czynnościami (np. zgłaszania chorób zakaźnych, informowania opieki społecznej). Te wszystkie obostrzenia prawne powodują, iż ratownik medyczny respektuje wolę pacjenta, prawo do poufności przy jednoczesnym przestrzeganiu obowiązków zawodowych.

Na przestrzeni wieków dominującym modelem był model paternalistyczny, charakteryzujący się narzucaniem przez lekarza realizacji przebiegu leczenia. Obecnie przyjmuje się model samostanowienia pacjenta respektujący autonomię jego woli. Założenie w pewnym stopniu władztwa pacjenta nad procesem leczenia i uposażenie go w prawa jest przejawem poszanowania autonomii woli jednostki, ma swoje zakorzenienie w regułach podstawowych prawa polskiego. Należy dodać, iż wolność jednostki ograniczana jest przez wolność innych jednostek, granicą autonomii woli jest autonomia woli kogoś innego. Nadanie jednostce praw jako pacjentowi jest przejawem ogólnej reguły w prawie, a także podkreśleniem wolności jednostki i prawa do decydowania o swoim życiu. Prawo do poufności medycznej staje się wyrażeniem poszanowania praw podstawowych jednostki przez państwo. Obok autonomii woli istnieje wiele praw, które gwarantują pacjentom poszanowanie ich uprawnień (Dz. U. 2009 nr 52 poz. 417; *Europejska konwencja bioetyczna*, 1997; *Deklaracja Praw Pacjenta WHO*, 1994; *Karta Praw Pacjenta*, 1984).

W artykule przedstawię próbę rozwiązania następujących problemów badawczych:

Jakie kompetencje w zakresie prawa do poufności powinni posiadać i posiadają ratownicy medyczni?

Jak w zakresie prawnym i moralnym powinni postępować ratownicy medyczni, realizując prawo pacjenta do poufności medycznej?

Podstawą refleksji naukowej były badania i opracowania: krytyczna analiza głównych założeń filozofii prawa medycznego, analiza przepisów ustaw, informacja o zawodzie ratownika medycznego, standard kompetencji/kwalifikacji zawodowych ratownika medycznego, badania przypadków, wywiady z przedstawicielami zawodu.

Zawód i zadania zawodowe ratownika medycznego. Postawami prawnymi wykonywania zawodu ratownika medycznego jest wiele aktów prawnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 986, z późn. zm.; Dz. U. z 2017 r. poz. 2195, z późn. zm.; Dz. U.

z 2018 r. poz. 1265, 1149; Dz. U. poz. 1884; Dz. U. poz. 586, późn. zm.; Dz. U. poz. 537; Dz. U. z 2018 r. poz. 227). Według Międzynarodowej Karty Charakterystyki Zagrożeń *ratownik medyczny jest osobą wykonującą zawód medyczny, uprawnioną do udzielania świadczeń zdrowotnych w zakładach opieki zdrowotnej, w szczególności do udzielania świadczeń zdrowotnych w sytuacji bezpośredniego, nagłego stanu zagrożenia życia lub zdrowia*. Zawód ratownik medyczny został ściśle określony jako zawód medyczny, jednak należy zauważyć, iż nie ma jednego wspólnego rejestru zawodów medycznych. Jak wiadomo: *W doktrynie prawnej zawody medyczne nie są nigdzie skatalogowane, obejmują bowiem różne formy aktywności osób, które profesjonalnie zajmują się zdrowiem w szerokim znaczeniu tego pojęcia* (Kowalik, 2018, s. 172). Warto podkreślić, iż art. 2 pkt 2 Ustawy o działalności leczniczej ustanawia legalną definicję osoby wykonującej zawód medyczny i charakteryzuje ją jako: *osobę uprawnioną na podstawie odrębnych przepisów do udzielania świadczeń zdrowotnych oraz osobę legitymującą się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych w określonym zakresie lub w określonej dziedzinie medycyny* (Dz. U. 2011 Nr 112 poz. 654).

Szczegółowo zawód ratownik medyczny został opisany w standardzie kwalifikacji zawodowych (*Krajowy Standard Kwalifikacji Zawodowych Ratownik medyczny 325601*, 2007). Najnowsze badania i opracowania pedagogów pracy (Symela, Woźniak, 2018) wprowadzają informacje o zawodzie Ratownik medyczny 325601, według której (2018, s. 4): *ratownik medyczny jest osobą wykonującą zawód medyczny, uprawnioną do udzielania świadczeń zdrowotnych w zakładach opieki zdrowotnej. Udziela szybkiej i sprawnej pomocy o charakterze ratowniczym w nagłych stanach w sytuacji nagłego zagrożenia zdrowotnego, wypadkach i katastrofach przy użyciu sprzętu ochrony osobistej, ratownictwa technicznego i medycznego*. Informacja o zawodzie wymienia również dwie podstawowe kompetencje zawodowe ratownika medycznego: Kz1 – Wykonywanie zaawansowanych czynności medycznych oraz Kz2 – Wykonywanie świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe podejmowane przez ratownika medycznego. Osoba pracująca w tym zawodzie wypełnia różnorodne zadania zawodowe. Wykonywanie zawodu ratownik medyczny wymaga posiadania odpowiedniej wiedzy i umiejętności, do których należą między innymi: ocena stanu pacjenta, jego świadomości w celu ustalenia dalszego postępowania; przeprowadzenie wywiadu medyczny z pacjentem, jego rodziną, świadkiem zdarzenia; wyjaśnienie pacjentowi istoty jego dolegliwości i uzasadnienia decyzji o sposobie dalszego postępowania terapeutycznego; wdrażanie farmakoterapii właściwej dla danego schorzenia; podawanie leków drogą dożylną, doszpikową, domięśniową, podskórną; komunikacja z pacjentem i jego rodziną, świadkiem zdarzenia; prowadzenia dokumentacji medycznej (tamże, s. 7–12).

W tab. 1 porównano zadania opisane w informacji o zawodzie IOZ z zadaniami określonymi w standardzie kwalifikacji zawodowych SKZ.

Tab. 1. Zadania zawodowe Ratownika medycznego (325601)

Informacja o zawodzie IOZ		Standard kwalifikacji zawodowych SKZ	
Z1	Wykonywanie czynności medycznych w warunkach zespołu ratownictwa medycznego (w tym lotniczego pogotowia ratunkowego) na miejscu zdarzenia.	Z1	Wykonywanie medycznych czynności ratunkowych w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego poszkodowanego.
Z2	Wykonywanie czynności medycznych w warunkach oddziału szpitalnego (SOR, OIOM itp.).	Z2	Ocena stanu pacjenta w celu ustalenia postępowania.
Z3	Przyjmowanie wezwań i wydawanie dyspozycji odpowiedniej ilości sił i środków do miejsca zdarzenia jako dyspozytor medyczny.	Z3	Komunikowanie się z chorym (poszkodowanym), jego rodziną oraz innymi uczestnikami zdarzenia.
Z4	Organizowanie i prowadzenie zajęć z zakresu pierwszej pomocy, kwalifikowanej pierwszej pomocy oraz medycznych czynności ratunkowych.	Z4	Podawanie leków zgodnie z załącznikiem nr 1 do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29.12.2006 r. oraz nieujętych w ww. akcie prawnym a zleconych przez lekarza.
Z5	Transportowanie osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego.	Z5	Obsługa sprzętu i aparatury medycznej, sprzętu informatycznego oraz środków łączności.
Z6	Organizowanie i uczestniczenie w obowiązkach medycznych.	Z6	Organizowanie i prowadzenie zajęć z zakresu pierwszej pomocy, kwalifikowanej pierwszej pomocy oraz medycznych czynności ratunkowych.
		Z7	Zabezpieczanie osób znajdujących się w miejscu zdarzenia oraz podejmowanie działań zapobiegających zwiększeniu liczby ofiar i degradacji środowiska.
		Z8	Organizowanie i obsługa własnego stanowiska pracy zgodnie z zasadami epidemiologicznymi, bezpieczeństwa i higieny pracy, ergonomii oraz ochrony przeciwpożarowej i ochrony środowiska.
		Z9	Przygotowanie pacjenta i opieka medyczna podczas transportu.
		Z10	Nadzorowanie medycznych działań ratunkowych w miejscu zdarzenia.
		Z11	Koordynowanie działań świadków zdarzenia do czasu przybycia służb ratowniczych.
		Z12	Współpraca w zespole ratownictwa medycznego i medycznym zespole terapeutycznym.
		Z13	Współpraca i koordynowanie działań medycznych z innymi służbami ratowniczymi.
		Z14	Zapewnienie jakości świadczonych usług ratowniczych.
		Z15	Prowadzenie i archiwizowanie dokumentacji świadczonych usług.
		Z16	Doskonalenie rozwoju własnego i zawodowego.

Zarówno w standardzie kwalifikacji zawodowych SKZ, jak i w informacji o zawodzie IOZ do głównych zadań należy wykonywanie czynności medycznych w stosunku do pacjenta. W IOZ zadania zawodowe Z1 i Z3 łączą w sobie prawo pacjenta do

poufności medycznej oraz rzetelne wykonywanie pracy przez ratownika medycznego. Wykonując właśnie te zadania, ratownik może narazić się na naruszenie prawa pacjenta do poufności informacji z nim związanych, bowiem informowanie ma charakter otwarty, może zawierać wiele informacji nieznanymi osobom trzecim. Ratownik medyczny jest również zobligowany do ochrony prywatności danych osobowych pacjentów zgodnie z ustawą RODO.

Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym wymienia również obowiązki ratownika w zakresie jego zadań, z których można odczytać, w jakich sytuacjach ratownik medyczny poweźmie informacje o pacjencie. Będzie to między innymi zabezpieczenie osób znajdujących się w miejscu zdarzenia, dokonywanie oceny stanu zdrowia osób w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego i podejmowanie medycznych czynności ratunkowych, transportowanie, komunikowanie się z osobami w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego i udzielanie im wsparcia psychicznego oraz organizowanie i prowadzenie zajęć z zakresu pierwszej pomocy, jak również wiele innych sytuacji. Wyżej wspomniane zadania zawodowe zostały wymienione, aby podkreślić mobilność zawodu ratownika medycznego oraz możliwość zapoznawania się z informacjami na temat pacjenta w różnych miejscach i sytuacjach.

Tajemnica informacji w zawodzie ratownik medyczny. Jednym z praw pacjenta zawartych w Ustawie o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta jest wspomniane prawo pacjenta do poufności informacji z nim związanych, które opiera się na sformułowaniu, iż: *Pacjent ma prawo do zachowania w tajemnicy przez osoby wykonujące zawód medyczny, w tym udzielające mu świadczeń zdrowotnych, informacji z nim związanych, a uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu medycznego* (Dz. U. 2009 nr 52 poz. 417). Zakres przedmiotowy prawa pacjenta do tajemnicy wyznacza kryterium formalne, to jest związek faktu uzyskania informacji z wykonywaniem zawodu medycznego. Należy zwrócić więc uwagę na adresata danego przepisu, są nim osoby wykonujące zawody medyczne, oznacza to, że przepis zobowiązuje nie tylko lekarza, pielęgniarkę i położną, ale także każdą inną jednostkę wykonującą zawód medyczny, co za tym idzie, przepis ten skierowany jest również do ratownika medycznego.

Jak twierdzi M. Safjan (1998, t.4, s. 222) sfera ochrony życia prywatnego stanowi dobro osobiste jednostki. Natomiast artykuł 23 kodeksu cywilnego stanowi, że: *Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach* (Dz. U. 1964 nr 16 poz. 93). Katalog dóbr osobistych jest otwarty, jednak już w samym przepisie widnieje stricte zapis, z którego możemy wnioskować, iż informacje poufne o pacjencie stanowią jego dobro osobiste, a naruszanie ich będzie wiązało się z odpowiedzialnością prawną.

Tajemnica, jaką na gruncie przytoczonych przepisów są zobowiązane zachować osoby wykonujące zawód medyczny, składa się z dwóch warstw. Pierwszą z warstw

są informacje udzielone przez pacjenta, drugą natomiast stanowią informacje, jakie osoby wykonujące zawód medyczny pozyskały w związku z podjętymi czynnościami medycznymi. Jak wyjaśnia D. Karkowska (2016, s. 278), pacjent ma prawo do żądania zachowania w tajemnicy wszystkich informacji, które zostały ujawnione w trakcie udzielania świadczenia zdrowotnego, a jednocześnie są z nim związane. Przykładem mogą tu być samodzielne ustalenia ratownika medycznego w związku z przeprowadzonym świadczeniem, bądź też fakty należące do sfery prywatnej pacjenta i związane z jego życiem osobistym. Dlatego też nie tylko sam fakt przeprowadzania interwencji medycznej pozostanie tajemnicą medyczną, czy też różne ustalenia co do stanu zdrowia pacjenta, ale także przykładowo miejsce dokonywania świadczenia zdrowotnego, jakim może być dom kochanki.

Cechą tajemnicy jest poufność, co oznacza że informacja aby była poufna musi posiadać dwie cechy: ograniczony krąg osób wtajemniczonych i zakaz ujawnienia informacji. Jeśli natomiast chodzi o formę uzyskania informacji, to zarówno te fakty o których ratownik medyczny dowiedział się poprzez dokumentację, jak i te, o których powziął ustną informację, będą podlegały ochronie. Warto zauważyć, iż tajemnicę medyczną będzie stanowiła również działalność zawodowa pacjenta, czy też jego stan majątkowy. Trudno ustalić jedno kryterium dla wszystkich faktów, o jakich dowiadują się ratownicy medyczni, jak twierdzi D. Karkowska: *nie istnieje możliwość skonstruowania jakiegoś wyczerpującego, operującego w pełni zobiektywizowanymi kryteriami katalogu okoliczności i faktów mieszczących się zawsze w sferze prywatności pacjenta* (Tamże, s. 285). Najważniejszym kryterium będzie fakt powzięcia danej informacji w związku z wykonywaniem zawodu medycznego. Jednak tajemnicą nie zostaną objęte wiadomości powszechnie znane, nawet jeśli ratownik medyczny uzyskał te informacje w związku z wykonywaniem zawodu medycznego. Zawsze jednak ratownik medyczny jest zobowiązany do etycznego postępowania i działania zgodnie z zasadami współżycia społecznego, a także do obiektywnej oceny danej informacji pod kątem jej poufności, bądź też zasięgnięcie opinii pacjenta, którego te informacje dotyczą. Oczywiście ratownik medyczny przekazuje niezbędne informacje odpowiednim organom medycznym, będącymi następnikami w leczeniu pacjenta.

Istnieją bowiem przypadki, gdy zachowanie poufności stanie się bezcelowe lub może znacznie utrudniać procedurę leczenia. Art. 14 Ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. 2009 nr 52 poz. 417) w szczególności wskazuje przypadki, gdy nie ma zastosowania dochowanie tajemnicy związanej z pacjentem. Wskazuje na takie przypadki jak zagrożenie, iż dochowanie tajemnicy będzie stanowić niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia pacjenta, a nawet innych osób. Kolejną sytuacją zwolnienia z dochowania tajemnicy jest potrzeba przekazania osobom wykonującym zawód medyczny niezbędnych informacji o pacjencie związanych z udzielaniem świadczeń zdrowotnych, o ile osoby te uczestniczą w udzielaniu świadczeń zdrowotnych temu pacjentowi. Ważnym czynnikiem zwolnienia z poufności medycznej jest moment, gdy sam pacjent, bądź też jego przedstawiciel ustawowy, wyraża zgodę na ujawnienie danych poufnych faktów. Wyrażenie takiej zgody powinno być niebudzące

wątpliwości i złożone w sposób wyraźny. Ustawodawca nie przyjął jednak określonego kryterium formy oświadczenia. Ratownik medyczny nie powinien więc zakładać, że dane w udzielonych informacjach nie będą przeszkadzać pacjentowi lub pacjent nie będzie miał nic przeciwko, potrzebna jest jasno wyrażona wola pacjenta, ratownik medyczny nie może kierować się kryterium spokrewnienia (dotyczy to również rodziny najbliższej, np. żony, matki) czy też innych relacji, może uchylić się od dochowania tajemnicy tylko w tym przypadku, gdy pacjent wyraźnie wskazał, że jest to zgodne z jego wolą. Zwolnić z zachowania tajemnicy medycznej może również przepis odrębnych ustaw.

Warto przeanalizować sytuację, gdy ratownik medyczny ma do czynienia z pacjentem małoletnim, czyli takim, który nie ukończył 16 roku życia lub gdy pacjentem jest osoba ubezwłasnowolniona całkowicie, niedysponująca rozeznaniem. W takim przypadku opiekun prawny bądź ustawowy ma prawo do uzyskania informacji.

Inaczej wygląda stan rzeczy w przypadku pacjentów, którzy ukończyli 16 rok życia bądź pacjentów ubezwłasnowolnionych całkowicie, którzy dysponują rozeznaniem. Jest to grupa pacjentów, którzy w wyrażeniu zgody zostali zhierarchizowani wyżej aniżeli osoby poniżej 16 roku życia lub ubezwłasnowolnione niedysponujące rozeznaniem. Ustawodawca bowiem stworzył instytucję zgody kumulatywnej, to znaczy że takie osoby podejmują decyzję co do swojego leczenia wraz ze swoim przedstawicielem ustawowym. Oznacza to, że ich wola stawiana jest na równi z wolą przedstawiciela ustawowego. Jak ma więc zachować się ratownik medyczny wykonujący świadczenie zdrowotne dla osób z tej grupy? Mają miejsce sytuacje, o których taki pacjent nie życzyłby sobie mówić, gdyby zostały ujawnione nawet przedstawicielowi ustawowemu. Za przykład medyczny może posłużyć 17-letnia pacjentka, u której przy wykonywaniu czynności ratowniczych wykryto ciążę, ratownik medyczny w momencie udzielania świadczenia poweźmie informacje intymne, choćby takie jak sam fakt współżycia przez 17-letnią pacjentkę, przy czym istnieje możliwość, iż pacjentka nie będzie się godzić na ujawnienie tej informacji rodzicom. Powstaje więc tu pewien problem, ponieważ do wydania ograniczonej informacji został uprawniony lekarz, ratownik medyczny nie posiada uprawnienia do wydania częściowej informacji przedstawicielowi ustawowemu.

W moim przekonaniu ratownik medyczny powinien postąpić etycznie, to jest w sposób pozwalający na zachowanie woli pacjenta, o ile nie zagrazi to życiu lub zdrowiu pacjenta. Dlatego w miarę możliwości decyzję informowania opiekunów powinien zostawić lekarzowi, który to na gruncie przepisów ma prawo przekazać ograniczoną informację przedstawicielowi ustawowemu, by uszanować godność pacjenta. Instytucja ta nosi nazwę przywileju terapeutycznego i jest zawarta w art. 31 ust. 4 Ustawy (tamże): *W sytuacjach wyjątkowych, jeżeli rokowanie jest niepomysłne dla pacjenta, lekarz może ograniczyć informację o stanie zdrowia i o rokowaniu, jeżeli według oceny lekarza przemawia za tym dobro pacjenta. W takich przypadkach lekarz informuje przedstawiciela ustawowego pacjenta lub osobę upoważnioną przez pacjenta. Na żądanie pacjenta lekarz ma jednak obowiązek udzielić mu żądanej informacji.*

Kolejnym przypadkiem jaki może spotkać ratownika medycznego w trakcie wykonywania czynności zawodowych, jest stan nieprzytomności pacjenta. Taki stan również powoduje wyłączenie obowiązku zachowania tajemnicy medycznej. W sytuacji, gdy pacjentem jest osoba nieprzytomna lub niezdolna do zrozumienia informacji ratownik medyczny może poinformować osoby bliskie. Osobą bliską według art. 3, ust. 1, pkt 2 Ustawy (tamże) jest: osoba małżonka, krewnego lub powinowatego do drugiego stopnia w linii prostej, przedstawiciela ustawowego, osoba pozostająca we wspólnym pożyciu lub wskazana przez pacjenta. Tylko taka osoba ma wyjątkowo bez zgody pacjenta możliwość otrzymania informacji o stanie jego zdrowia. Taka informacja nie wymaga zgody pacjenta na możliwość jej udzielenia, a ratownik medyczny jest całkowicie uprawniony do przekazania wiadomości osobom innym niż pacjent. Sytuacja się zmienia, jeśli pacjent przed utratą świadomości upoważnił konkretną osobę do uzyskania informacji o stanie jego zdrowia, w takim przypadku jedyną osobą uprawnioną do uzyskania informacji na temat zdrowia pacjenta będzie osoba przez niego wcześniej wskazana, a nie osoba bliska (Kubiak, 2015, s. 171–178).

Należy podkreślić jeszcze jedną sytuację, gdy ratownik medyczny jest zwolniony z zachowania prawa do poufności medycznej. Całkowite zwolnienie z tajemnicy medycznej następuje, gdy ma miejsce postępowanie przed wojewódzką komisją do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych (*Kodeks Etyki Zawodowej Ratownika Medycznego*, 2013). Warto zaznaczyć, iż ratownik medyczny jest zobowiązany do dochowania tajemnicy medycznej również po śmierci pacjenta, chyba że zgodę na ujawnienie tej tajemnicy wyrazi osoba bliska. Jednak w sytuacji sprzeciwu innej osoby bliskiej na ujawnienie tajemnicy medycznej zmarłego pacjenta, mimo istnienia zgody tej pierwszej osoby bliskiej, nie ujawnia się tej tajemnicy.

Etyka zawodowa ratownika medycznego a prawo do poufności medycznej. Ratownik medyczny zostaje zobowiązany do zachowania tajemnicy zawodowej na gruncie wielu przepisów. Jednym z aktów prawnych regulujących tę kwestię jest Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2017 r. poz. 2195, z późn. zm.). Przepisy odnoszące się do kwestii udzielania informacji i dochowania tajemnicy zawodowej pokrywają się sensem z przepisami Ustawy o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. 2009 nr 52 poz. 417), które zakresem obejmują te same zagadnienia. Artykuł 9 Ustawy (Dz. U. z 2017 r. poz. 2195, z późn. zm.) wymienia obowiązki ratownika medycznego. Zalicza do nich konieczność informowania pacjenta o jego prawach i wskazuje na prawa znajdujące się w Ustawie o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Ponadto nakazuje udzielanie informacji pacjentowi lub jego przedstawicielowi ustawowemu albo osobie upoważnionej przez pacjenta do jej udzielenia. Informacje te mają dotyczyć takich aspektów jak stan zdrowia pacjenta związany z podejmowaniem medycznych czynności ratunkowych w podstawowym zespole ratownictwa medycznego. Artykuł ten zobowiązuje też ratownika medycznego do zgłaszania działania niepożądanego danego produktu leczniczego do Prezesa Urzędu Rejestracji Produktów Leczniczych, Wyrobów Medycznych i Produktów Biobójczych

lub podmiotowi odpowiedzialnemu za wprowadzenie produktu leczniczego. W punkcie trzecim wspomnianego przepisu został wprowadzony obowiązek ratownika medycznego do zachowania tajemnicy zawodowej. Jest to jednak regulacja nierozwijająca zakresu wspomnianej tajemnicy zawodowej oraz dość lakoniczna.

Aby zgłębić temat obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej skierowanej stricte do ratownika medycznego, należy przyjrzeć się regulacjom Kodeksu Etyki Zawodowej Ratownika Medycznego (2013). I. Lazari-Pawłowska określa etykę zawodową jako: *spisane normy odpowiadające na pytanie, jak – ze względów moralnych – przedstawiciele danego zawodu powinni, a jak nie powinni postępować* (Etyka 4/1969, s. 58). Natomiast kodeksami etyki nazywa *uporządkowane zespoły takich norm* [Tamże]. Kodeks Etyki Zawodowej Ratownika Medycznego posiada rozbudowaną regulację na temat tajemnicy zawodowej. W art. 12 tego kodeksu omówione zostały różne przypadki obowiązku dochowania poufności medycznej przez ratownika medycznego. Podobnie jak Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2017 r. poz. 2195, z późn. zm.), również i Kodeks Etyki Zawodowej Ratownika Medycznego powiela się z regulacjami Ustawy o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. 2009 nr 52 poz. 417), co ukazuje przynależność zawodu ratownika medycznego do obowiązków wymienionych w tej Ustawie. Wspomniany art. 12 Kodeksu Etyki Zawodowej Ratownika Medycznego zobowiązuje ratownika medycznego do przestrzegania tajemnicy zawodowej w granicach obowiązującego prawa, przez co należy rozumieć, że *ratownik medyczny powinien zachować w tajemnicy wszystkie wiadomości o stanie osoby znajdującej się w sytuacji zagrożenia życia i zdrowia uzyskane w związku z wykonywaniem medycznych czynności ratunkowych*. Podkreślono również, iż śmierć pacjenta nie zwalnia ratownika medycznego z jego obowiązku zachowania poufności medycznej. Ponadto zaznaczono, iż *informowanie rodziny lub innych osób powinno być uzgodnione z pacjentem. W przypadku pacjenta nieprzytomnego ratownik medyczny może udzielić dla jego dobra niezbędnych informacji osobie, co do której jest przekonany, że działa ona w interesie pacjenta* [Tamże]. Wyjaśniono, że ratownik medyczny może ujawnić fakty, które zauważył podczas wykonywania czynności zawodowych, odpowiednim urzędом i instytucjom, gdy sytuacje te miały miejsce przy zagrożeniu życia lub zdrowia pacjenta, jak również zagrożenia wykluczeniem społecznym i zagrożenia bezpieczeństwa publicznego. Kodeks Etyki Zawodowej Ratownika Medycznego stanowi idealne uzupełnienie Ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta oraz Ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym w sprawie tematu poufności pacjenta w kontekście ratownictwa medycznego.

Podsumowanie i wnioski. Prawo pacjenta do poufności medycznej należy do katalogu praw pacjenta. Katalog ten został sformułowany w oparciu o poszanowanie autonomii woli jednostki i na skutek przyjmowania modelu samostanowienia pacjenta. Odejście od modelu paternalistycznego jest zasadne oraz zgodne nie tylko z prawem polskim, ale również z aktami prawnymi rangi międzynarodowej. Prawo

pacjenta do tajemnicy informacji z nim związanych jest ważnym aspektem ochrony dóbr osobistych jednostki. Do ochrony tych dóbr zostały zobowiązane osoby wykonujące zawody medyczne. Bez wątplenia zawód ratownika medycznego należy do pojęcia zawodu medycznego, co więc logiczne, ratownik medyczny jest zobowiązany do dochowania tajemnicy związanych z pacjentem. Ratownik medyczny podczas wykonywania swoich zadań zawodowych jest szczególnie narażony na zdobycie informacji poufnych dotyczących pacjenta. W ramach tajemnicy medycznej bowiem nie mieści się tylko stan zdrowia, ale również wszystkie fakty, jakie stanowią wiadomość niejawną i pacjent nie chce, aby zostały one rozpowszechnione. Ratownik medyczny wykonując pracę przemieszcza się w wiele miejsc, w których to dokonuje czynności udzielania świadczeń zdrowotnych, często więc może poznać informacje poufne dotyczące choćby miejsca pobytu pacjenta, jego otoczenia, stanu majątkowego, sposobu wykonywanej działalności zawodowej. Na gruncie wielu regulacji ratownik medyczny zostaje zobowiązany do zachowania tych faktów w tajemnicy, o ile dowiedział się o nich podczas wykonywania czynności zawodowych i o ile nie stanowią one faktu powszechnie znanego. Do regulacji tych zalicza się art. 13 Ustawy o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta, art. 9 pkt 3 Ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym oraz art. 12 Kodeksu Etyki Zawodowej Ratownika Medycznego. Treści tych artykułów wzajemnie się przenikają i uzupełniają, tworząc pełny obraz obowiązku tajemnicy zawodowej ratownika medycznego. Zwolnienie z obowiązku poufności następuje tylko w ściśle określonych przypadkach i regulowane jest art. 14 Ustawy o Prawach Pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Ratownik medyczny może uchylić się od zachowania tajemnicy zawodowej w przypadku, gdy dochowanie tajemnicy może stanowić zagrożenie dla życia lub zdrowia pacjenta. Również stan nieprzytomności pacjenta ma charakter uchylający obowiązek poufności medycznej. Poufność faktów związanych z pacjentem nie ma również miejsca w przypadku przekazywania informacji innym osobom wykonującym zawód medyczny i uczestniczącym w procesie leczenia pacjenta. Sam pacjent ma również prawo zwolnić ratownika medycznego z obowiązku tajemnicy bądź wskazać osobę, której informacje poufne należy udzielić. W przypadku osób poniżej 16 roku życia oraz osób całkowicie ubezwłasnowolnionych niedysponujących rozeznaniem ratownik medyczny powiadamia opiekuna prawnego bądź ustawowego takiej osoby. Istnieje wiele sytuacji, w których ratownik medyczny zdobędzie informacje poufne dotyczące pacjenta. Ustawodawca wyszedł temu problemowi naprzeciw i stworzył dokładne przepisy zobowiązujące ratownika medycznego do dochowania tajemnicy zawodowej. Mimo tak obszernej regulacji wkrada się luka prawna odnosząca się do zachowania ratownika medycznego w stosunku do osób uprawnionych do wydania zgody kumulatywnej, ratownik medyczny nie ma bowiem określonego obowiązku informowania przedstawicieli ustawowych ani też wyraźnego zakazu ich informowania. Unormowanie takiej regulacji usprawniłoby funkcjonowanie praw pacjenta i zapewniło ratownikowi medycznemu optymalne wykonywanie zadań zawodowych.

Bibliografia

1. Deklaracja Praw Pacjenta WHO, 1994.
2. Europejska konwencja bioetyczna. „Konwencja o ochronie praw człowieka i godności istoty ludzkiej w dziedzinie zastosowania biologii i medycyny”, Rada Europy, 1997.
3. Informacja o zawodzie Ratownik medyczny (325601), MRPiPS DRP, Warszawa 2018, s. 4.
4. Karkowska D., *Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, s. 278.
5. Karta Praw Pacjenta (z 1984 r).
6. Kodeks Etyki Zawodowej Ratownika Medycznego, przyjęty na I Ogólnopolskim Kongresie Ratowników Medycznych, Kraków 11–12 października 2013.
7. Kowalik K., *Zmiany kształcenia i pracy farmaceutów w świetle praw pacjenta*, Edukacja Ustawiczna Dorosłych 1(100)/2018, Radom 2018, s. 172.
8. Krajowy Standard Kwalifikacji Zawodowych; Ratownik medyczny (325601), MPiPS, Warszawa 2007.
9. Kubiak R., *Tajemnica medyczna*, C.H. Beck, Warszawa 2015, s. 171–178.
10. Lazari-Pawłowska I., *Etyka zawodowa*, Etyka 4/1969, s. 58.
11. Międzynarodowa Karta Charakterystyki Zagrożeń Zawodowych. Ratownik Medyczny, [https://www.ciop.pl/CIOPPortalWAR/appmanager/ciop/pl?_nfpb=true&_page-Label=P7200142851340545953779&html_tresc_root_id=19019&html_tresc_id=300002034&html_klucz=19019&html_klucz_spis=\(27.05.19r.\)](https://www.ciop.pl/CIOPPortalWAR/appmanager/ciop/pl?_nfpb=true&_page-Label=P7200142851340545953779&html_tresc_root_id=19019&html_tresc_id=300002034&html_klucz=19019&html_klucz_spis=(27.05.19r.))
12. Ogólne Rozporządzenie o Ochronie Danych Osobowych (RODO) (Dz.U. 2018 poz. 1000).
13. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych).
14. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 2 października 2017 r. w sprawie doskonalenia zawodowego ratowników medycznych (Dz. U. poz. 1884).
15. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 20 kwietnia 2016 r w sprawie medycznych czynności ratunkowych i świadczeń zdrowotnych innych niż medyczne czynności ratunkowe, które mogą być udzielane przez ratownika medycznego (Dz. U. poz. 586, późn. zm.).
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 kwietnia 2016 r. w sprawie charakterystyk drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji typowych dla kwalifikacji o charakterze zawodowym – poziomy 1–8 (Dz. U. poz. 537).
17. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 227).
18. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. 1964 nr 16 poz. 93).
19. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1265, 1149).
20. Safjan M., *Prawo do ochrony życia prywatnego*, [w:] *Szkola Praw Człowieka – teksty wykładów*, t. 4, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, Agencja EXIT, Warszawa 1998, s. 222.
21. Symela K., Woźniak I., *Podręcznik. Jak tworzyć informacje o zawodach funkcjonujących na rynku pracy?* MRiPS DRP, Warszawa 2018.
22. Ustawa o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (Dz. U. 2009 nr 52 poz. 417).

23. Ustawa z dnia 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz. U. z 2017 r. poz. 2195, z późn. zm.).
24. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. 2011 Nr 112 poz. 654).
25. Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (Dz. U. z 2017 r. poz. 986, z późn. zm.).

mgr Katarzyna KOWALIK – Uniwersytet w Białymstoku, Szkoła Doktorska Nauk Społecznych
katarzyna.k.kowalik@gmail.com